

О‘QITUVCHILARNING O‘QUVCHILAR BILAN MULOQOT QILISH USHLUBLARI VA PSIXOLOGIK JIHATLARI

Mulikboyeva Dilorom Kuchqorovna

Samarqand viloyati Qo‘shrabot tumani 64-maktab psixologi

Mulikboyev O‘tkir Qo‘chqor o‘g‘li

Samarqand viloyati Qo‘shrabot tumani

75-maktab Boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi

Annotatsiya: O‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi samarali muloqot ta‘lim jarayonining muhim tarkibiy qismidir. Ushbu maqolada o‘qituvchilarning o‘quvchilar bilan muloqot qilish uslublari, bu jarayonda yuzaga keladigan psixologik omillar va ularning ta‘lim sifatiga ta‘siri tahlil qilinadi. Shuningdek, samarali pedagogik muloqotning asosiy tamoyillari va texnikalariga e‘tibor qaratiladi.

Kalit so‘zlar: pedagogik muloqot, psixologik jihatlar, o‘qituvchi uslubi, o‘quvchilar bilan munosabat, ta‘lim jarayoni.

Kirish

Muloqot – bu shaxslararo munosabatlarning asosiy shakli bo‘lib, u har qanday pedagogik faoliyatning ajralmas qismidir. O‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi muloqotning sifati nafaqat o‘quv jarayonining samaradorligini, balki o‘quvchilarning psixologik holati va akademik muvaffaqiyatlarini ham belgilaydi.

Zamonaviy ta‘lim tizimida o‘qituvchilarning muloqot qilish uslublari turlicha bo‘lishi mumkin. Ayrim o‘qituvchilar avtoritar uslubni qo‘llasa, boshqalar demokratik yoki erkin muloqotga asoslangan yondashuvni afzal biladilar. Ushbu maqolada pedagogik muloqotning turli uslublari, ularning o‘quvchilarga ta‘siri va psixologik xususiyatlari tahlil qilinadi.

Pedagogik muloqot va uning asosiy turlari

O'qituvchilarning o'quvchilar bilan muloqot qilish uslublari quyidagi asosiy toifalarga bo'linadi:

Avtoritar (hukmron) uslub

O'qituvchi qattiq nazoratni ushlab turadi, o'quvchilarning fikr-mulohazalariga kam e'tibor qaratadi.

Dars jarayoni qat'iy intizom asosida tashkil etiladi.

Ushbu uslub o'quvchilarning mustaqil fikrlashini cheklashi mumkin, ammo ba'zi hollarda tartib-intizomni ta'minlashga yordam beradi.

Demokratik uslub

O'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi o'zaro hurmat va hamkorlikka asoslangan.

O'quvchilarning fikrlari inobatga olinadi, dars jarayoni interaktiv shaklda tashkil qilinadi.

Ushbu uslub o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi.

Liberal (erkin) uslub

O'qituvchi o'quvchilarga mustaqil ravishda bilim olish imkoniyatini yaratadi.

Dars jarayonida ko'proq muhokama, mustaqil ish va guruhiiy loyihalar amalga oshiriladi.

Ba'zi hollarda intizom masalalarida muammolar paydo bo'lishi mumkin.

Psixologik omillar va ularning ta'lim jarayoniga ta'siri

O'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muloqot jarayonida turli psixologik omillar ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bular quyidagilardan iborat:

O'qituvchining shaxsiyati

O'qituvchining xulq-atvori, nutqi, hissiyotlarini boshqarish qobiliyati o'quvchilarga kuchli ta'sir ko'rsatadi.

Samimiy va ochiq muloqot qiladigan o'qituvchilar o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi.

O'quvchilarning psixologik holati

O'quvchilarning yoshi, emotsional holati va ijtimoiy muhitlari muloqot sifatiga ta'sir qiladi.

Stress, qo'rquv yoki o'ziga ishonchsizlik kabi omillar o'quvchilarning dars jarayoniga jalb etilish darajasini kamaytirishi mumkin.

Teskari aloqa va baholash

O'qituvchining o'quvchilarga bergan bahosi va fikr-mulohazalari ularning o'ziga bo'lgan ishonchini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

Tanqidiy yondashuv konstruktiv bo'lishi kerak, aks holda, u o'quvchining motivatsiyasini pasaytirishi mumkin.

Samarali pedagogik muloqot tamoyillari

Samarali o'qitish jarayonini tashkil etish uchun quyidagi tamoyillarga amal qilish tavsiya etiladi:

O'zaro hurmat va ishonch – O'quvchilar va o'qituvchi o'rtasidagi ishonchli munosabatlar o'quv jarayonining samaradorligini oshiradi.

Faollikka undash – O'quvchilarning dars jarayonida faol ishtirok etishi ularning bilim olish jarayonini yaxshilaydi.

Individual yondashuv – Har bir o'quvchining ehtiyojlari va shaxsiy xususiyatlarini hisobga olish muhim.

Qiziqarli va interaktiv darslar – Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va innovatsion metodlardan foydalanish darslarni qiziqarli qiladi.

Xulosa

O'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muloqot samaradorligi ta'lim jarayonining sifatini belgilovchi muhim omillardan biridir. Muloqotning avtoritar, demokratik yoki liberal uslublari mavjud bo'lsa-da, eng samarali natija beruvchi yondashuv – bu demokratik va interaktiv uslublarning uyg'unlashgan shaklidir.

O'qituvchining shaxsiyati, o'quvchilarning psixologik holati va samarali teskari aloqa ta'lim jarayoniga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, o'qituvchilar pedagogik muloqotni rivojlantirish bo'yicha doimiy o'z ustida ishlashlari va zamonaviy metodlardan foydalanishlari lozim.

Samarali muloqot natijasida o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan ishtiyoqi oshadi, ta'lim jarayoni esa yanada samarali va mazmunli bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.
- 2.Rogers, C. R. (1980). A Way of Being. Houghton Mifflin Harcourt.
- 3.Maslow, A. H. (1954). Motivation and Personality. Harper and Row.
- 4.Azizxo'jayev, I. (2019). Pedagogik mahorat. Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi.
- 5.Hasanboyeva, O. (2021). Psixologik pedagogik jarayonlar. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.